

İnarə Səfiyeva
Nizami Gəncəvi adına Milli Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi
elmi işçi
E-mail: safiyeva.i@mail.ru

HEYDƏR ƏLİYEVİN MƏDƏNİ İRSİMİZİN QORUNMASINDA ROLU

Xülasə: Ümummilli lider H.Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyə başladığı zamandan respublikamızın bütün sahələrində davamlı inkişaf dövrünə qədəm qoyması ilə nəticələnmiş. Maddi-mədəni zənginliklərə sahib olan Azərbaycan həmin vaxta qədər keçmiş ittifaqda sıradan bir respublika idi. Zənginliyini lazımi səviyyədə ortaya çıxarmaq, reallıqları düzgün qiymətləndirmək zəruri idi. O cümlədən mədəni mirasımız, ədəbiyyat və incəsənətimiz özünün gerçək himayədarını gözləyirdi. H.Əliyev mədəniyyətin bir çox sahələrinə xüsusi qayğı göstərmiş və dünyaya tanıdan rəhbər olmuşdur. Azərbaycanda muzey işinin inkişafı da Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır.

Açar sözlər: Heydər Əliyev, mədəni irs, mədəniyyət və incəsənət, Azərbaycan ədəbiyyatı, Azərbaycan muzeyləri

Tarixdə, sadəcə yaşadığı dövrə deyil, özündən sonraya da möhürünü vurmuş, tarixi prosesləri istiqamətləndirməyi bacarmış insanların yeri hər zaman müstəsnaadır. Böyük siyasətçi və dövlət adamı ulu öndər Heydər Əliyevin adı, imzası yarım əsrdir ki, tariximizdə bu cür müstəsna yerə sahibdir.

Ümummilli lider H.Əliyevin Azərbaycana rəhbərliyə başladığı zamandan respublikamızın bütün sahələrində davamlı inkişaf dövrünə qədəm qoyması ilə nəticələnmiş. Maddi-mədəni zənginliklərə sahib olan Azərbaycan həmin vaxta qədər keçmiş ittifaqda sıradan bir respublika idi. Zənginliyini lazımi səviyyədə ortaya çıxarmaq, reallıqları düzgün qiymətləndirmək zəruri idi. O cümlədən mədəni mirasımız, ədəbiyyat və incəsənətimiz özünün gerçək himayədarını gözləyirdi.

Mədəniyyət və incəsənət, eləcə də ədəbiyyat təbii şəkildə inkişaf edən sahələrdir. Bu inkişaf bütün yaradıcılıq sahələri təmsilçilərinin azad özünüifadəsi ilə reallaşa bilən bir prosesdir. Lakin sovet rejiminin möhkəm bərqərar olduğu respublikada bu cür meyllərin ortaya çıxıb reallaşması qeyri-mümkün idi. Amma Heydər Əliyev kimi bir dahi şəxsiyyətin səriştəsi və millət sevgisi sayəsində ölçüyəgəlməz işlər görülməyə başlandı. Ölkə həyatının bütün sahələrini əhatə edən bu inkişafdan ən çox fayda görən isə Azərbaycan mədəniyyəti idi. Ümumiyyətlə ulu öndər Heydər Əliyevin idarəetmə sistemində mədəniyyət sahəsi məxsusi yer tuturdu. Bunun da əsasında onun mədəniyyət və incəsənətə böyük sevgisi dayanırdı.

Xalqımızın adət-ənənələrini, mədəni irsini müqəddəs hesab edən H.Əliyev özünü bu zəngin mədəniyyətin ayrılmaz hissəsi saymış və millətin gələcək inkişafı üçün çalışmışdır. O, deyirdi: “Mənim həyat amalım, bütün varlığım qədər sevdiyim Azərbaycan xalqına, dövlətçiliyimizə, ölkəmizin iqtisadi, siyasi, mədəni inkişafına xidmət olub. Bu yolda bütün gücümü və iradəmi yalnız müdrik və qədərbilən xalqımdan almışam. Ən çətin anlarda, ən mürəkkəb vəziyyətlərdə yalnız və yalnız xalqıma arxalanmışam. Bu da mənə dözümlü, iradə verib və bütün uğurlarımı təmin edib” [4].

H.Əliyev mədəniyyətin bir çox sahələrinə xüsusi qayğı göstərmiş və dünyaya tanıdan rəhbər olmuşdur. Azərbaycanda muzey işinin inkişafı da Heydər Əliyevin adı ilə bağlıdır. Ölkəmizdə 1969-cu ilədək 29 muzey fəaliyyət göstərmişdisə, onun rəhbərliyi dövründə 111 müxtəlif profilli muzeylər yaradılmışdır. H.Əliyev çıxışlarında muzeylərin vacibliyini vurğulayırdı: “Milli ənənələrimizin nə qədər dəyərli olduğunu dünyaya gələn yeni nəsillərə çatdırmaq və onları bu ənənələr əsasında tərbiyə etmək üçün muzeylər lazımdır”.

Ulu öndər Azərbaycanda ilk dəfə görkəmli ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin memorial ev-muzeylərinin yaradılması fikrini irəli sürmüş. Onun təşəbbüsü ilə ilk belə ev-muzeylərdən biri Üzeyir Hacıbəyovun ev-muzeyidir. 1975-ci il noyabr ayının 20-də dahi bəstəkarın 90 illik yubileyi

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

günlərində Şamil Əzizbəyov küçəsi, ev 69-da (keçmiş Ketsxoveli küçəsi 67) ədibin ev-muzeyi qonaqlarını qəbul etmiş. Bəstəkar 1915-ci ildən 1942-ci ilədək Bakının bu sakit küçəsində birmərtəbəli binada yaşamış, ev-muzeyi beş otaq və şüşəbənddən ibarətdir. Muzeyin iki otağı memorial, üç otağı isə bəstəkarın yaradıcılığının müxtəlif mərhələlərindən bəhs edir. Xatirə ev-muzeyinin açılışı münasibətilə keçirilən təntənəli yığıncaqda H.Əliyev də iştirak etmişdir. Bu istiqamətdə atılan növbəti addım Ü.Hacıbəyovun səmimi dostu, onun böyük istedadına dərin ehtiram bəsləyən alovlu nəğməkar, Azərbaycanın ilk xalq şairi Səməd Vurğunla bağlı oldu. 6 oktyabr 1975-ci ildə Səməd Vurğunun 70 illik yubileyi ərəfəsində Bakıda şairin yaşadığı mənzildə böyük təntənə ilə onun ev-muzeyi açıldı. Ümumi sahəsi 200 m² olan muzey şairin həyatının son illərində yaşadığı XIX əsrin sonlarında tikilmiş yaşayış binasının üçüncü mərtəbəsində yerləşir. Muzeyin açılışında görkəmli şairlər, yazıçılar, mədəniyyət xadimləri iştirak etmişlər.

İyirmi bir il sonra isə Heydər Əliyev şairin 90 illik yubileyi ərəfəsində 1997-ci ilin mart ayının 6-da ev-muzeyini ziyarət etmiş, bu illər ərzində daim fəaliyyətdə olduğundan çox məmnun olduğunu bildirən dövlət başçısı onun xalqımıza, mədəniyyətimizə xidmət etdiyini vurğulayaraq demişdir: “Bu muzeyi biz ölkəmizə ziyarətə gələn insanlar üçün gözəl bir nümunə kimi göstəririk ki, xalqımız nəyə malikdir, nəyə qadirdir, xalqımızın milli sərvətləri nədən ibarətdir. Gəlib həm bu muzeyi görənlər buradakı bu kitabları oxuyan, onlarla tanış olanlar xalqımızı daha da dərinləndirən tanıyacaqdır” [4].

H.Əliyevin şəxsi təşəbbüsü və böyük köməkliyi sayəsində Mərdəkanda açılmış rus şairi Sergey Yesenin memorial muzeyidir. Bu muzeyin yaradılması haqqında qərar 1974-cü il 10 sentyabr tarixində qəbul olunmuş, açılışı isə şairin 80 illik yubileyi ilə əlaqədar 1975-ci ilin oktyabr ayına təsadüf etmişdir. Muzeyin ümumi sahəsi 130,24 m²-dir. Ekspozisiya bir zal və 2 otaqdan ibarətdir.

Azərbaycanda muzeylərin yaradılmasını çox vacib hesab edən ulu öndər bu işi dövlət səviyyəsinə qaldıraraq 1976-cı ildə xüsusi qərarla rəsmiləşdirdi. Belə ki, Azərbaycanda SSR KP MK və Azərbaycan SSR Nazirlər Soveti 1976-cı il iyun ayının 16-da Azərbaycanın görkəmli ədəbiyyat və incəsənət xadimlərinin xatirə muzeylərinin yaradılması haqqında 223 sayılı qərar qəbul edilmişdir. Həmin qərara əsasən ilk dəfə beş muzeyin – M.S.Ordubadinin, C.Məmmədquluzadənin, C.Cabbarlının, Bülbülün və Ə.Əzimzadənin ev-muzeylərinin açılması nəzərdə tutulmuşdu.

Hər zamankı kimi ümummilli lider Heydər Əliyev 1972-ci ildə görkəmli yazıçı-publisist M.S.Ordubadinin 100 illik yubileyi münasibəti ilə Ordubad şəhərində bir zamanlar yaşadığı ata ocağı ev-muzeyinə çevrilmiş, 1976-cı ildə verilən qərara əsasən isə 1979-cu il noyabr ayının 1-də Bakıda ədibin yaradıcılıq yadigarlarının məkanında xatirə ev-muzeyi yaradılmışdır. Muzey yazıçının 1938-ci ildən ömrünün sonuna, yəni 1950-ci il may ayının 1-ə qədər yaşayıb yaratdığı mənzildə açılmışdır.

1982-ci il mart ayının 23-də müasir Azərbaycan dramaturgiyasının banisi, görkəmli şair, teatrşünas, nasir Cəfər Cabbarlının ev-muzeyinin açılışı ədibin 80 illik yubileyi ərəfəsində baş vermişdir. Muzey Bakının Yuxarı Dağlıq məhəlləsində İsmayılbəy Qutqaşanlı küçəsində dramaturqun yaşadığı 44 №-li evdə 200 m²-lik sahəni əhatə edən yeddi otaqdan ibarətdir. Elə həmin gün Bakı şəhərinin 28 May metrosunun yaxınlığında heykəltəraş M.Mirqasimovun hazırladığı C.Cabbarlının əzəmətli heykəlinin də açılışı baş tutmuş. Mərasimdə Heydər Əliyev, digər dövlət və hökumət rəhbərləri, xarici qonaqlar, mədəniyyət xadimləri iştirak etmişlər. H.Əliyev ev-muzeyinin açılışında dramaturqa olan hörmətini belə ifadə etmişdir: “Cəfər Cabbarlının adı Azərbaycan dramaturgiyasının, səhnə sənətinin və kinematoqrafiyanın təşəkkülü və inkişafı ilə qırılmaz surətdə bağlıdır. Doğma xalqının nəğməkar oğlu olan C.Cabbarlı əsl beynəlmiləlçi idi, özünün bütün ilhamlı yaradıcılığı ilə xalqların dostluğu və qardaşlığı ideyalarını bərqərar edirdi” [3].

Ulu Öndərin müstəqillik illərində ölkəmizə rəhbərliyi dövründə muzey işi öz inkişafının yeni mərhələsinə qədəm qoymuş. Bu sahədə qanunvericilik bazası yaradılmışdır. Bu dövrdə 2000-ci il martın 24-də “Muzeylər haqqında” Azərbaycan Respublikasının Qanunu qəbul edilmiş, muzey fəaliyyəti sahəsində dövlət siyasətinin əsas prinsipləri və dövlətin vəzifələri, muzeylərin hüquqları, muzey fondları, muzeylərə dövlət qayğısı və nəzarəti artırılmışdır.

Azərbaycan xalqının görkəmli ictimai xadimi, yazıçı-jurnalist, Şərqdə ilk satirik jurnal olan “Molla Nəsrəddin”in yaradıcısı və 25 illik nəşri dövründə redaktoru olmuş Cəlil

Heydər Əliyev və mədəniyyət siyasəti

Məmmədquluzadənin ev-muzeyinin yaradılması ilə bağlı qərarı H.Əliyev 1976-cı ildə vermişdi. Muzeyin yaradılması ədibin həyatının son on ilini yaşadığı Süleyman Tağızadə küçəsindəki 56 №-li evdə, XIX əsrin ortalarında tikilmiş tarixi mədəniyyət abidəsi olan binada nəzərdə tutulmuşdu. 1981-ci ildə isə böyük şair-dramaturq Hüseyn Cavidin anadan olmasının 100 illiyi ilə əlaqədar Azərbaycan KP MK-nın birinci katibi Heydər Əliyevin imzası ilə Bakı və Naxçıvan şəhərlərində Hüseyn Cavidin xatirə muzeylərinin yaradılması haqqında qərar qəbul edilmişdir. Lakin hər iki ədibin ev-muzeylərinin yaradılması bir sıra səbəblər üzündən qərarlar kağız üzərində qalmışdı. Yalnız ulu öndər Heydər Əliyevin Azərbaycan Respublikasının Prezidenti seçilməsindən sonra, onun şəxsi qayğısı, diqqəti nəticəsində və onun özünün iştirakı ilə 1994-cü il dekabrın 28-də Cəlil Məmmədquluzadənin anadan olmasının 125 illik yubileyinin təntənələri ərəfəsində nasirin ev-muzeyinin açılışı baş tutmuş. Bir il sonra isə Azərbaycan prezidenti H.Əliyevin yanında müşavirə keçirildikdən sonra Azərbaycan Respublikasının Nazirlər Kabinetinin 10 iyul 1995-ci il 160 №-li qərarı ilə M.Füzuli adına Azərbaycan Dövlət Əlyazmalar İnstitutunun yerləşdiyi binanın üçüncü mərtəbəsində, yəni şairin 1920-ci ildən 4 iyun 1937-ci ilə qədər yaşadığı və əsərlərinin əksəriyyətini yaratdığı mənzildə ev-muzeyi təşkil olunması haqqında sərəncam vermiş. Muzey ilk qonaqlarını 2002-ci il oktyabr ayının 24-də qəbul etdi. Ev-muzeyinin ümumi sahəsi 245 m² sahəsi olan dörd otaqdan ibarətdir.

Azərbaycan dövlətinin memarı və qoruyucusu ulu öndər Heydər Əliyev bütün həyatını xalqımızın hərtərəfli inkişafına və çiçəklənməsinə, mədəniyyətimizin və incəsənətimizin bütün dünyada tanınması sahəsində misilsiz xidmətlər göstərmişdir.

Ədəbiyyat siyahısı

1. Bakının Ədəbiyyat Muzeyləri. Bələdçi. AMEA N.Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyi. B. 2002
2. Bayramov A. Sənət, Sənət məbədləri, Sənət fədailəri. B. 2015
3. Əfəndiyev T. Heydər Əliyev və milli-mənəvi dəyərlərimiz. B. 2011
4. Mehdiyeva M. Heydər Əliyev və Azərbaycanda muzey işi. Azərbaycan Milli Elmlər Akademiyası Nizami Gəncəvi adına Azərbaycan Ədəbiyyatı Muzeyinin əsərləri. Cild 10, B., 2001

Inara Safiyeva

HAYDER ALIYEV'S ROLE IN PROTECTING OUR CULTURAL HERITAGE

Summary: National Leader H. Aliyev has entered a period of continuous development in all areas of our republic since he started leading Azerbaijan. Possessing material and cultural wealth, Azerbaijan was an ordinary republic in the former union until that time. It was necessary to reveal its wealth at the appropriate level, to correctly assess the realities. Including, our cultural heritage, literature and art were waiting for their real patron. H. Aliyev paid special attention to many areas of culture and became a leader who introduced them to the world. The development of museum work in Azerbaijan is also connected with the name of Heydar Aliyev.

Key words: Heydar Aliyev, cultural heritage, culture and art, Azerbaijani literature, Azerbaijani museums